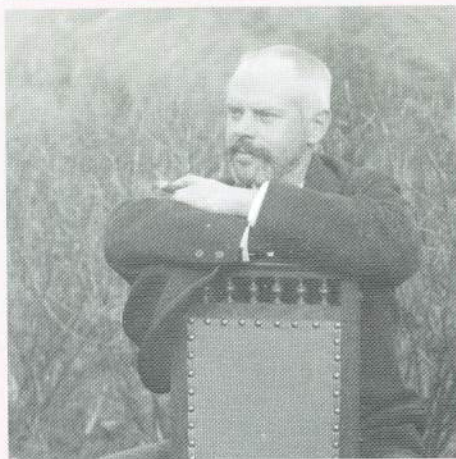


Provoer i byen

Museumsinspektør Lisbeth Pedersen,
Kalundborg og Omegns Museum

Fotografier fascinerer. Mange begynder straks at dechiffrere landskaber og studere personer, når de bladrer i gamle fotoalbums og ser så pludselig nye sammenhænge. Det skete også, da en af museets medarbejdere ordnede et album med private fotos fra museets stifter, kredslæge J.S. Møllers hjem. Blandt billeder af Møllers børn, familiemedlemmer og motiver fra Røsnæs, Vrøj og feriesteder i Jylland, poserede forfatterinden Agnes Henningsen og provokatøren Carl Ewald på billeder fra 1896.



Carl Ewald

Hvad havde to af datidens meget omtalte kulturradikale provoer tilfældes med det unge lægepar i Kalundborg, og var arkitekten Poul Henningsen i virkeligheden undfanget den sommer på en elskovstur til Kalundborg? Det var uvilkårligt spørgsmålene, der blev stillet og som satte en lille

eftersforskning i gang. For at tage det sidste spørgsmål først, så er svaret nej, for Poul Henningsen var født allerede i 1894. Svaret på det første spørgsmål afslørede til gengæld nogle ukendte sider af Møllers private bekendtskabskreds i hans unge år.

J.S. Møller (1865-1950) havde i sine studieår i 1880'erne været aktiv i Studenter-samfundet, hvor han blandt andet stod for aftenundervisning for arbejdere. Her fik han ifølge sønnen, Knud O. Møller, den intellektuelle ballast, som blev bestemmende for det ukonventionelle og sociale livssyn, der karakteriserede Møller livet igennem. Også kultur- og samfundskritikeren, Georg Brandes, kom til at påvirke Møller i disse år.

Møller blev lægekandidat i 1891 og fungerede efter et år i praktik i Hadsten som hospitalskandidat i København, indtil han slog sig ned som læge i Kalundborg i december 1893. Om de første år i den lille by skrev Møller: »Fra mine tidligste Studenterår frisindet og radikalt tænkende, levende interesseret i Dagens Politik kom jeg til en lille

By, hvor hele Borgerskabet var dybt konservativt, og hvor ikke engang Arbejderne havde nået Bevidstheden om deres egen Magt, men gennemgående også var konservativt indstillede. En Læge der var Venstremand, var for mange en utænkkelig Absurditet næsten en Krænkelse af begrebet »Borger«.

Bekendtskabet med Agnes Henningsen og Carl Ewald går formentlig tilbage til studieårene og kredsen omkring Brandes. Her færdedes Carl Ewald (1856-1908), der var provokatør, forfatter, journalist, mandschauvinist og kvindebedårer. Han appellerede til et frit kærlighedsliv og holdt kvinder i flertal. Den purunge fru Henningsen (1868-1962), der dengang var forfatterinde in spe, hørte til datidens rødstrømper. Hun blev, skønt gift til anden side, del af Carl Ewalds harem i 1891. Menageriet blev hurtigt for meget, og hun blev samme år sendt på et kurophold hos en lærerfamilie i Kalundborg, der var vant til nervesvækkede. Carl Ewald blev dog i 1894 far til hendes fjerde barn, Poul – og så stak ægtemanden Mads Henningsen af til USA.

J.S. Møller kom til Kalundborg i 1893, så bekendtskabet med det kontroversielle par, Carl og Agnes kan være indledt allerede, inden han som kandidat flyttede til Hadsten i 1891. Carl Ewald kan han sagtens have mødt i studieårene i kredsen omkring Brandes, mens Agnes Henningsen må være kommet til, efter at hun, som 23-årig forfatterispire og mor til tre, fik kilet sig ind blandt de prominente gæster ved Brandes-festen i Koncertpalæet i oktober 1891. Klinerne i baggrunden på billederne i Møllers album indikerer, at de er taget ved »Hellerhytten« i Kongstrup, hvor en kreds af kunstnere omkring Svend Hammershøj og Aage Bertelsen i årene fra 1895 dannede et særligt miljø for kunstnere og intellektuelle.



Agnes Henningsen og Carl Ewald i klinerne på Røsnæs

Georg Brandes stod for Agnes Henningsen som tankens og kvindens frigører. Også Ingeborg Møller (1865-1945) var aktiv kvindesagskvinde, så de to unge par har haft en del fælles, da de mødtes: Mændene som kulturpersonligheder og samfundsdebattører, pigerne som kvindesagsforkæmpere og forfatterinder. For også Ingeborg Møller skrev en del og har titel af forfatterinde på sin gravsten på Sct. Olai Kirkegård i Kalundborg.

Kilder:

Knud O. Møller: J.S. Møller. Medicinsk Forum. Nr. 6. 1955.

Poul Hammerich. Lysmageren. En krønike om Poul Henningsen. 1986.

Museumsnummer: KAM 10.923. 21 ark med fotos.

»Fru Agnes Henningsen«

